Sprawozdanie
z egzaminu maturalnego 2019

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Wiedza o społeczeństwie

Opracowanie
dr hab. Piotr Załęski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Stanisław Adam Doliwa (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży)

Redakcja
dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne
Joanna Dobkowska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca
Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Pracownie ds. Analiz Wyników Egzaminacyjnych okręgowych komisji egzaminacyjnych

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00, fax 22 536 65 04
e-mail: sekretariat@cke.gov.pl
www.cke.gov.pl

Wiedza o społeczeństwie

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z wiedzy o społeczeństwie składał się z 31 zadań, spośród których 7 zadań zawierało dwie części, zaś 1 zadanie – trzy części. Łącznie w arkuszu znalazło się zatem 40 poleceń. 10 poleceń było sformułowanych do zadań (lub ich części) zamkniętych (wyboru wielokrotnego, prawda/fałsz, na dobieranie). Każde z zadań sprawdzało umiejętności w obszarze wymagań ogólnych: wykorzystanie i tworzenie informacji. Trzy zadania (lub ich części) weryfikowały wyłącznie ten obszar, dwa obszary – 23 zadania (lub ich części), trzy obszary – 15 zadań (lub ich części, w tym dwa wypracowania) i cztery obszary – jedno z wypracowań. W związku z powyższym wybrano do każdego zadania jedno wymaganie ogólne realizowane w największym stopniu. Wykorzystanie i tworzenie informacji (I) to wymaganie, które spełniają we wskazanym stopniu zadania: 2.3., 4., 5., 6., 10.1. i 31. (łącznie 17 punktów); Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów (II) – zadania: 1., 2.1., 2.2. i 3. (łącznie 4 punkty); Współdziałanie w sprawach publicznych (III) – zadanie 23. (3 punkty); Znajomość zasad i procedur demokracji (IV) – zadania: 9., 10.2., 12., 13., 14.1., 15.1. i 15.2. (łącznie 10 punktów); Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej (V) – zadania: 14.2., 16., 17., 18.2., 19., 20., 21. 22. i 24.2. (łącznie 10 punktów); Rozumienie zasad gospodarki rynkowej (VI – III etap) – zadania: 7. i 8. (łącznie 2 punkty); Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony (VI – IV etap, zakres podstawowy) – zadania 18.1., 24.1. i 25. (łącznie 3 punkty); Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie (VI – IV etap, zakres rozszerzony) – zadania: 11., 26., 27.1., 27.2., 28., 29.1., 29.2. i 30. (łącznie 11 punktów). Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 60 punktów, w tym: 10 za zadania zamknięte, 38 za zadania otwarte (krótkiej odpowiedzi i z luką) oraz 12 za wypracowanie. Podczas rozwiązywania zadań można było korzystać z kalkulatora prostego.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		**1 216**
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	z liceów ogólnokształcących	968
	z techników	248
	ze szkół na wsi	79
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	221
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	640
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	276
	ze szkół publicznych	1 061
	ze szkół niepublicznych	155
	kobiety	725
	mężczyźni	491
	bez dysleksji rozwojowej	968
	z dysleksją rozwojową	248

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	2
	niewidomi	0
	słabosłyszący	1
	niesłyszący	5
	ogółem	**9**

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

Termin egzaminu			10 maja 2019 r.
Czas trwania egzaminu			180 minut
Liczba szkół			196
Liczba zespołów egzaminatorów			4
Liczba egzaminatorów			69
Liczba obserwatorów[1] (§ 8 ust. 1)			0
Liczba unieważnień[2]	w przypadku:		
	art. 44zzv pkt 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	
	art. 44zzv pkt 2	wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	
	art. 44zzv pkt 3	zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu egzaminu	
	art. 44zzw ust. 1.	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	
	art. 44zzy ust. 7	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu maturalnego	
	art. 44zzy ust. 10	niemożności ustalenia wyniku (np. zaginięcie karty odpowiedzi)	
Liczba wglądów[2] (art. 44zzz)			18
Liczba prac, w których nie podjęto rozwiązania zadań			

[1] Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2016 r., poz. 2223, ze zm.).

[2] Na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1457, ze zm.).

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

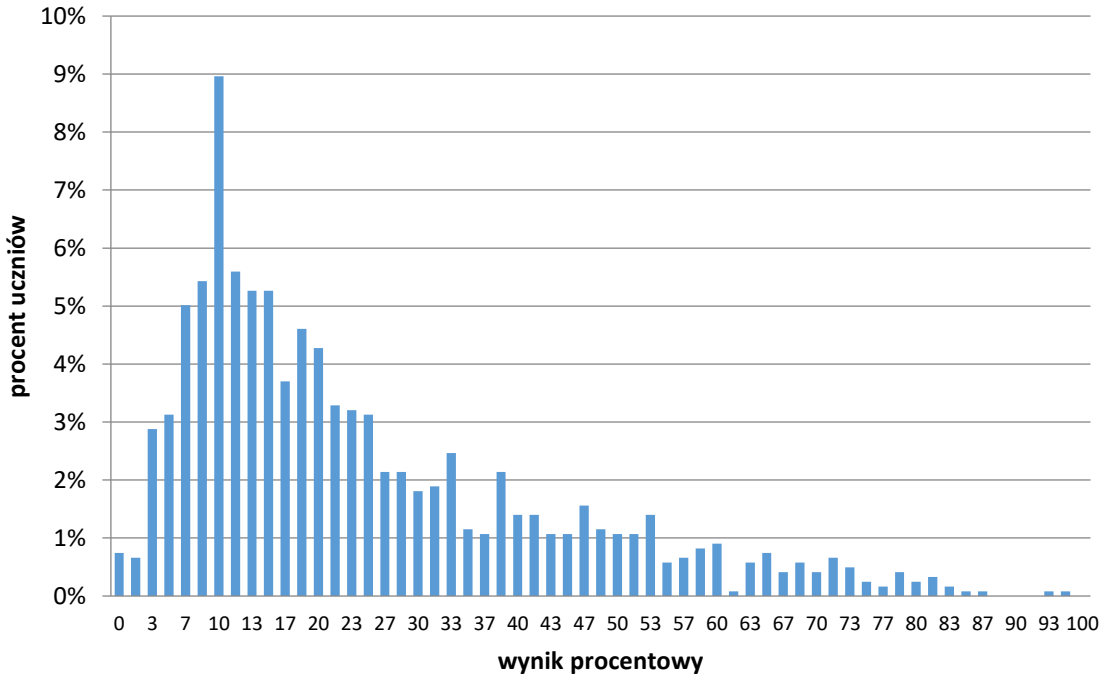

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Zdający	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
ogółem	**1 216**	**0**	**98**	**18**	**10**	**25**	**19**
w tym:							
z liceów ogólnokształcących	968	0	98	22	10	28	19
z techników	248	0	65	10	10	13	10

* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów. Parametry statystyczne są podane dla grup liczących 30 lub więcej zdających.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający: 1) porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców; 2) opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym. 3. Grupa społeczna. Zdający: 1) przedstawia cechy i funkcjonowanie małej grupy społecznej (liczebność, więź, trwałość, role grupowe, wspólne wartości i cele, poczucie odrębności, współdziałanie); 3) wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji; 4) opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej; porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny. (III etap) 2. Życie społeczne. Zdający: 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy.	44
2.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi. 6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 5) rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom. (IV etap zakres podstawowy – z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji. (III etap) 2. Życie społeczne. Zdający: 5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.	31
2.2.		2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający: 3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki. (III etap) 9. Patriotyzm dzisiaj. Zdający: 5) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami.	54
2.3.		4. Struktura społeczna. Zdający: 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej; 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku. 5. Zmiana społeczna. Zdający: 3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury. 6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający:	42

		2) omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej. 7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 2) porównuje różne modele polityki wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów.	
3.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	5. Zmiana społeczna. Zdający: 2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne).	31
4.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).	29
5.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.	23
6.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania. 7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający: 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat.	40
7.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	(III etap) 27. Pieniądz i banki. Zdający: 2) wyjaśnia, czym zajmują się: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych.	21
8.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 6) przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce. 14. Środki masowego przekazu. Zdający: 8) ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający: 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.	27

9.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	13. Opinia publiczna. Zdający: 1) wyjaśnia, jak kształtuje się opinia publiczna i jakie są sposoby jej wyrażania. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów).	10
10.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	14. Środki masowego przekazu. Zdający: 7) krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy.	69
10.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm). 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający: 1) rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 2) rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo. (III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Zdający: 4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.	41
11.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	18. Instytucja państwa. Zdający: 4) odróżnia suwerenność zewnętrzną od suwerenności wewnętrznej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, *pacta sunt servanda*). (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 1) wymienia podstawowe cechy i funkcje państwa; wyjaśnia, czym jest władza państwowa.	37
12.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 7) rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły. 36. Prawa człowieka. Zdający: 4) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym.	42

13.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów).	36
14.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający: 2) omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm).	22
14.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega. 31. Sądy i Trybunały. Zdający: 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający: 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.	21
15.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 17. Systemy partyjne. Zdający: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający: 4) wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym, i przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji. 43. Integracja europejska. Zdający: 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny).	16
15.2.		(III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza,	57

		instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.	
16.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów. (III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający: 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.	31
17.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	31. Sądy i Trybunały. Zdający: 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; 2) omawia sposób działania Trybunału Konstytucyjnego, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw; ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa. 35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 2) wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający: 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.	31
18.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Zdający: 2) przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich. 35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 2) wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce; 2) opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; pisze prostą skargę do jednego z nich (według wzoru).	38

18.2.		24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. 27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Zdający: 2) przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	25
19.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. (III etap) 18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Zdający: 1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania.	9
20.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych. (III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający: 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw; 3) wymienia zadania administracji rządowej i podaje przykłady jej działań.	15
21.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów. 33. Prawo karne. Zdający: 1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występek, zasada domniemania niewinności); 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy. (III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Zdający: 4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.	10
22.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 2) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa cywilnego (osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna).	21

		(IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	
23.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. III. Współdziałanie w sprawach publicznych. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	31. Sądy i Trybunały. Zdający: 3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa. 32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe. 35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego kazusu prawnego i interpretuje go; 3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów). (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji; 8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru). (III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający: 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują.	39
24.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający: 3) korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej omawia podstawowe prawa i wolności w niej zawarte.	66
24.2.		30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia, na czym polega praworządność i jakie zasady oraz instytucje stoją na jej straży. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający: 4) uzyskuje informację publiczną na zadany temat w odpowiednim urzędzie. (IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce.	22
25.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	36. Prawa człowieka. Zdający: 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa.	29

	(IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 1) opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane.	
26.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna). (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe.	15
27.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	23
27.2.		42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 2) rozróżnia typy ładów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający: 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych.	10
28.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	43. Integracja europejska. Zdający: 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności; 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny); 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej. (III etap) 20. Integracja europejska. Zdający: 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska).	16
29.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, *pacta sunt servanda*). 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający:	9

		4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.	
29.2.		40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, *pacta sunt servanda*); 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii. 41. Globalizacja współczesnego świata. Zdający: 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.	37
30.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający: 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Zdający: 6) wyjaśnia, co to jest terroryzm i w jaki sposób próbuje się go zwalczać.	20
31.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. 28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego; 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego; 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. (III etap) 16. Samorządy i ich znaczenie. Zdający: 1) uzasadnia potrzebę samorządności w państwie demokratycznym i podaje przykłady działania samorządów zawodowych i samorządów mieszkańców; 2) wyjaśnia, na czym polegają zasady decentralizacji i pomocniczości; odnosi je do przykładów z życia własnego regionu i miejscowości. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Zdający: 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia;	8

		3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.	
31.2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej; 4) wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum, interpelacja, zapytanie poselskie; 5) przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament; 6) opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej; wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 5) przedstawia procedurę zmiany Konstytucji. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.	
31.3.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający: 1) rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego. 36. Prawa człowieka. Zdający: 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa. 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 3) charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy oraz Unii Europejskiej; 4) wyjaśnia, jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu; 5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach; 6) pisze według wzoru skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu lub Komitetu Praw Człowieka w Genewie. 43. Integracja europejska. Zdający: 7) przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy; ocenia jej rolę we współczesnej Europie. 45. Polska w Unii Europejskiej. Zdający: 2) opisuje prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej, w tym możliwość skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich Unii Europejskiej.	

		(IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane; 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne; 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka. (IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	

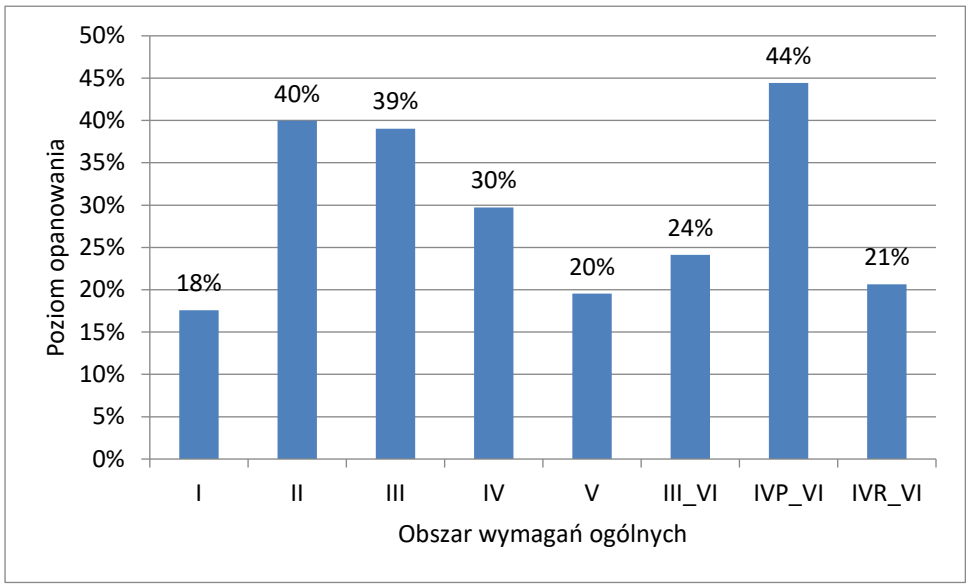

Wykres 2. Poziom wykonania zadań w obszarach wymagań ogólnych (według zadań spełniających dane wymaganie w największym stopniu)

Komentarz

1. Analiza jakościowa zadań

Poziom rozwiązywalności zadań zależał od wymagania ogólnego, którego opanowanie w głównym stopniu sprawdzało dane zadanie. Najsłabsze rezultaty miały zadania (lub części zadań) sprawdzające wiedzę i umiejętności z zakresu I wymagania ogólnego (Wykorzystanie i tworzenie informacji; poziom wykonania – 19%), co – za wyjątkiem roku 2017, w którym rezultaty te były takie same jak obecnie – oznacza spadek o 6–8 punktu procentowego w stosunku do poprzednich lat. Jednak w przypadku tego wymagania zasadne jest dokonanie rozróżnienia między zadaniem sprawdzającym umiejętność tworzenia informacji (wypracowanie; poziom wykonania – 9%, w poprzednich latach 10–18%) i zadaniami wymagającymi nade wszystko korzystania z informacji (średni poziom wykonania – podobnie jak w latach ubiegłych – był znacznie wyższy niż średni rezultat całego arkusza i wyniósł 44%). Niższe niż średni rezultat z arkusza – tak jak w latach ubiegłych – były jeszcze wyniki zadań z zakresu VI wymagania ogólnego na IV etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym (Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie; poziom wykonania – 22%, a w latach poprzednich 14–26%). Identyczny poziom wykonania dotyczył w tym roku także zadań z zakresu V wymagania ogólnego (Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej), co było najsłabszym rezultatem dla tego wymagania w dotychczasowych maturach (w poprzednich latach 23–28%).

Rezultaty rozwiązywalności zadań (lub części zadań) z zakresu pozostałych wymagań były wyższe niż średni wynik dla całego arkusza. W przypadku zadań z zakresu IV wymagania ogólnego (Znajomość zasad i procedur demokracji) poziom wykonania 32% nie odbiegał od tego z lat poprzednich (29–34%), natomiast identyczny wynik zadań z zakresu VI wymagania ogólnego na III etapie edukacyjnym (Rozumienie zasad gospodarki rynkowej) był najlepszy dla tego wymagania w dotychczasowych maturach (w poprzednich latach 10–25%). Podobnie znaczący wzrost średniego rezultatu zanotowano w zadaniach z zakresu III wymagania ogólnego (Współdziałanie w sprawach publicznych; poziom wykonania 40%, w poprzednich latach 19–30%). Z kolei znacznie lepszy od średniej arkusza poziom wykonania (43%) w zadaniach sprawdzających umiejętności typowe dla II wymagania ogólnego (Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów) oznaczał spadek średniego rezultatu zadań z zakresu tego wymagania w stosunku do dwóch poprzednich lat o 9 punktów procentowych. W związku z tym – podobnie jak w pierwszej maturze – najwyższy średni rezultat zanotowano w zadaniach dotyczących VI wymagania ogólnego na IV etapie edukacyjnym w zakresie podstawowym (Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony; poziom wykonania – 48%, w poprzednich latach 24–56%).

Dwa zadania okazały się łatwe dla zdających – zadanie 10.1. wymagało wykorzystania umiejętności odróżniania faktów od opinii (wykonało je poprawnie 71% zdających), a w zadaniu 24. należało wybrać, do którego przepisu *Konstytucji RP* nawiązuje wskazany w materiale źródłowym przepis ustawy (poziom wykonania – 70%). W zbiorze zadań średniotrudnych znalazły się kolejne dwa zadania: zamknięte zadanie z zakresu problematyki socjologicznej – 2.2. (rozpoznanie stereotypu; poziom wykonania – 55%) oraz zadanie 15.2., które wymagało rozpoznania dwóch wiodących w Polsce partii politycznych na podstawie wyników wyborów i ich przestrzennego zróżnicowania (poziom wykonania – 57%). Ten zbiór uzupełnić należy zadaniami relatywnie łatwymi dla zdających, których poziom wykonania był wyższy o ponad 15 punktów procentowych niż średni rezultat arkusza. Były to zadania wymagające nade wszystko umiejętności czytania tekstu ze zrozumieniem oraz podstawowej wiedzy dotyczącej siatki pojęciowej socjologii (zadania 1. i 2.3.; poziom wykonania – odpowiednio 48 i 45%) lub politologii (zadania 10.2. i 12.; poziom wykonania – odpowiednio 45 i 44%). W tym przedziale mamy też zadanie wymagające umiejętności prawidłowego odczytania danych ekonomicznych z tabeli (zadanie 6.; poziom wykonania – 48%) oraz rozpoznania polskiej instytucji ochrony prawnej na podstawie charakterystycznych przepisów prawnych (zadanie 18.1.; poziom wykonania – 43%).

Najtrudniejsze w arkuszu (poziom wykonania – 9%) okazało się wypracowanie (zadanie 31.) oraz zadanie wymagające wiedzy na temat państw członkowskich NATO ich usytuowania na mapie (zadanie 27.2). W zbiorze bardzo trudnych znalazły się jeszcze trzy kolejne zadania z zakresu problematyki

międzynarodowej (dawny blok Polska, Europa, Świat); dotyczyły one: kwestii chińskiej (zadanie 29.1.; poziom wykonania – 11%), rozpoznania organów ONZ (zadanie 26.; poziom wykonania – 17%) oraz – jak zwykle – instytucji Unii Europejskiej (zadanie 28.; poziom wykonania – 18%). W tej kategorii zadań znalazły się także zadania z zakresu tematyki prawniczej: 20. (znajomość typów aktów prawnych w Polsce; poziom wykonania – 15%) i 21. (rozpoznanie na podstawie charakterystycznych przepisów kodeksów obowiązujących w Polsce; poziom wykonania – 12%) oraz tematyki politycznej: 19. (rozpoznanie na podstawie kompetencji organów samorządu terytorialnego w Polsce; poziom wykonania – 11%) i 9. (znajomość pojęcia kultury politycznej; poziom wykonania – 12%).

Najłatwiejsze – jako co roku – okazały się zadania z problematyki socjologicznej (11 zadań za 11 punktów; zadania: 1., 2.1., 2.2., 2.3., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10.1.), których średni poziom wykonania wyniósł 44%, choć rozpiętość wyników była znacząca i podobna do roku poprzedniego (wyniosła 12–71%). Lepsze niż w maturach z lat 2015–2017, a podobne do ubiegłorocznych, były wyniki zadań z zakresu tematyki politycznej (12 zadań za 15 punktów; zadania: 10.2., 11., 12., 13., 14.1., 14.2., 15.1., 15.2., 16., 18.2., 19. i 24.2.) – średni poziom ich wykonania wyniósł 32%, a wyniki mieściły się w przedziale 11–57%. Średni rezultat zadań z zakresu tematyki prawnej (8 zadań za 11 punktów) był tożsamy z tym w latach ubiegłych (33%), a rozpiętość rezultatów wyniosła 12–70%. Wynik z najtrudniejszej do 2017 roku problematyki gospodarczej (zadanie 7. za 1 punkt) okazał się podobny do ubiegłorocznego (23%). Najtrudniejsza okazała się problematyka międzynarodowa (7 zadań za 10 punktów), w której średni poziom wykonania zadań wyniósł – tak jak w roku ubiegłym – 20%, a wyniki mieściły się w przedziale 9–42%.

Zwraca uwagę brak jednoznacznej korelacji między poziomem wykonania zadań a etapem (III–IV) i zakresem edukacyjnym (zakres podstawowy i rozszerzony IV etapu), do którego w największym stopniu zadania nawiązywały. I tak, niezadowalający poziom wykonania dotyczy dwóch zadań z tematyki międzynarodowej (26. i 28.) oraz samorządowej (19.) mieszczących się już w zagadnieniach podstawy programowej dla III etapu edukacyjnego (a następnie powtarzanych w zakresie rozszerzonym IV etapu). Z kolei wskazywane już zadania 6., 10.1. i 15.2., także dotyczące nade wszystko wymagań gimnazjalnych, okazały się jednymi z łatwiejszych w arkuszu. W przypadku problematyki charakterystycznej dla IV etapu edukacyjnego w zakresie podstawowym rozpiętość wyników tylko z pozoru jest mniejsza (w trzech zadaniach uznanych za wypełniające w największym stopniu VI wymaganie ogólne z tego zakresu wyniosła ona 30–70%). Jednak zadanie (21.) dotyczące rozpoznawania kodeksów (przyporządkowane w głównym stopniu do zakresu rozszerzonego IV etapu edukacyjnego) wprost odnosi się także do wymagań z nauczania obowiązkowego w I klasie szkoły ponadgimnazjalnej, a poziom jego wykonania był jednym z niższych w arkuszu. Nieco mniejsza rozpiętość rezultatów (12–45%) charakteryzuje zadania odnoszące się wyłącznie do IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym, co wskazuje, że wśród tego typu zadań nie było tych najłatwiejszych w arkuszu.

Należy także podkreślić, że nie ma znaczących prawidłowości między typami zadań a wynikami. Na przykład, wśród zadań zamkniętych (dla których rozpiętość rezultatów wyniosła 9–70%) znalazły się dwa zadania bardzo trudne (zad. 20, dobieranie; zad. 27.2., prawda/fałsz) oraz dwa łatwe (zad. 10.1. i 24.1., oba WW). Nieco mniejszą, choć znaczącą, rozpiętość wyników zanotowano w różnych typach zadań otwartych. W zadaniach wymagających podania nazw wyniosła ona 11–57% (odpowiednio zadania 19. i 15.2.), natomiast w tych wymagających nieco dłuższej, choć nie rozszerzonej, odpowiedzi – 11–48% (odpowiednio zadania 29.1. i 6). Można zatem wnioskować, że wśród zadań bardzo trudnych są zadania każdego typu, natomiast wśród tych sprawiających zdającym mniej problemów nadreprezentowane są zadania zamknięte. Nie w pełni przełożyło się to na średni poziom wykonania poszczególnych typów zadań: i tak dla zadań zamkniętych wyniósł on 37%, dla otwartych wymagających podania nazw – 28%, dla otwartych wymagających skonstruowania dłuższej odpowiedzi – 32%. Oprócz zadania rozszerzonej odpowiedzi, którego poziom wykonania był najniższy i wyniósł 9%, najwięcej problemów sprawiły zatem zdającym zadania otwarte wymagające ścisłej wiedzy pojęciowej lub faktograficznej. Poniżej przedstawione są odpowiedzi maturzystów do wybranych zadań dwóch ostatnich typów, za wyjątkiem tych, które wybrano do „problemu pod lupą”.

Warto rozpocząć od przytoczenia błędnych odpowiedzi do zadań, których rozwiązanie nie wymagało ścisłej wiedzy pojęciowej lub faktograficznej z przedmiotu. I tak, tylko 1/3 zdających pozytywnie rozwiązała zadanie 2.1., w którym należało zestawić ze sobą informacje z dwóch tekstów – informacje na temat jednej z teorii z opisanymi postawami i zachowaniami grupy społecznej. Oba przytoczone przykłady błędnych rozwiązań wskazują na trudności ze zrozumieniem tekstu specjalistycznego o charakterze naukowym bądź popularnonaukowym.

Przykład 1.

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie – ~~Jakuci byli tuli~~ W pierwszym tekście mowa jest o postępowaniu jednej grupy w jeko w ~~wyi~~ ~~id~~ lepszej, ~~wyidealizowanie co w du~~ wyidealizowanie się, co łączy się z wrogością i niechęcią do innych grup. W drugim zaś tekście wyidealizowaną grupę są Rosjanie, a uznaną za gorszą – Jakuci. Rosjanie są uznani w kierunku nad Jakuci, którzy muszą się im podporządkować.

Przykład 2.

Rozstrzygnięcie – ~~NIE~~ TAK

Uzasadnienie – Zgodnie z koncepcją Bystronia obce kultury są umniejszane, natomiast własne są wywyższane. Widać to w postawie Jakutów, którzy w związku z tym iż byli tymi „obcymi" postanawiali odrzucić swoje tradycje i kulturę jako te niższe i gorsze.

Egzamin maturalny z wiedzy o społeczeństwie ukazuje też problemy zdających z zastosowaniem podstawowej wiedzy ogólnej niezbędnej do odczytywania i interpretacji danych z wykresów oraz tabel. Klasycznie już wiele problemów sprawiało zdającym odróżnienie procenta od punktu procentowego, co wpłynęło na dość niski poziom wykonania zadania 5. (25%). Z kolei zaprezentowane odpowiedzi do zadania 6. wskazują, że około połowa maturzystów miała problem z zauważeniem i przedstawieniem zależności między danymi statystycznymi dotyczącymi kwestii społeczno-ekonomicznych. Przykład 3. obrazuje niezrozumienie, że zależność może mieć charakter odwrotnie proporcjonalny, natomiast 4. ukazuje problemy ze zrozumieniem polecenia i niewłaściwe odczytanie danych (PKB zamiast PKB *per capita*). Problemy z poprawnym rozwiązaniem tego zadania wynikały też czasem z niepełnego zastosowania się przez zdającego do polecenia (brak przytoczonych danych – przykład 5).

Przykład 3.

Rozstrzygnięcie – Nie

Uzasadnienie – ~~pomimo~~ nie ma zależności między PKB per capita a nasilenie spożycia, ponieważ Dania mająca najniższy ~~[illegible]~~ współczynnik Gini'ego (0,247) ma ~~najwyższy~~ najwyższe PKB per capita (36 444), lecz Niemcy, które ma drugi co do wielkości współczynnik Gini'ego (0,428) ma ~~[illegible]~~ aż czwarte co do wielkości PKB per capita (1 884).

Przykład 4.

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie – Tak należy, ~~ponieważ w Danii, w której mieszka mniej ludzi niż w Rosji czy Japonii~~ Tak należy, ponieważ w Danii, Japonii czy Rosji, gdzie zamieszkuje więcej ludzi PKB jest większe niż w mniejszych państwach Haiti, Nigerii, gdzie PKB jest bardzo nisiue.

Przykład 5.

Rozstrzygnięcie – TAK

Uzasadnienie – Jak widzimy na podstawie załączonych danych, im większe PKB przypada kraju, tym niższy jest Współczynnik Ginisa, obrazujący nierówności w dochodach w społeczeństwie

Zadanie 8. nie odznaczało się niskim poziomem wykonania, choć – zważywszy na jego tematykę, a także zamieszczone materiały oraz sformułowanie polecenia – poziom ten należy uznać za niezadowalający. Tylko 42% zdających na podstawie reklam społecznych z wyraźnie zapisanym hasłem (1%) poprawnie podało, że reklamy te wzywają do przekazania 1% swojego podatku dochodowego dla organizacji pożytku publicznego podczas rocznego rozliczenia PIT-u. Poniższe przykłady ukazują dwa główne niepowodzenia zdających związane z tym zadaniem – brak określenia o jaki podatek chodzi (przykład 6.) oraz mylenie podatku z dochodem (przykład 7.).

Przykład 6.

Te reklamy zachęcają do oddania 1% ze swojego podatku dla jakiejś fundacji. Te pieniądze zostaną przeznaczone na wybrany cel, o którym informuje fundacja, np. pomoc w leczeniu chorych czy pomoc dla ludności krajów biedniejszych Południowa.

Przykład 7.

Reklamy zachęcają do ~~wpłacen~~ przeznaczenie 1% swojego rocznego dochodu na rzecz instytucji pożytku społecznego, przy rozliczaniu PITu (Podatku dochodowego od osób fizycznych)

Największy problem zdających to jednak braki w wiedzy przedmiotowej. Doskonale obrazują to przytoczone poniże przykłady rozwiązań zadania 29.1. – część zdających próbowała nieudolnie wykorzystać informacje z tekstu (przykład 8.), część wymyślała odpowiedź przy braku orientacji w problematyce międzynarodowej (przykład 9.), a część prawidłowo diagnozowała problem, ale popełniała błąd wynikający z niewystarczającego poziomu wiedzy (przykład 10.).

Przykład 8.

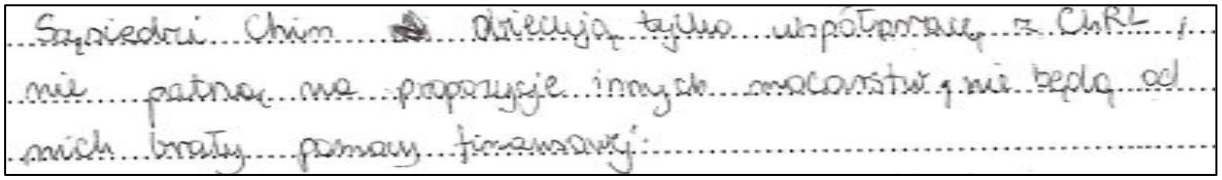
Sąsiedzi Chin dzielują tylko współpracę z ChRL, nie patrzą na propozycje innych państw, nie będą od nich brały pomocy finansowej.

Przykład 9.

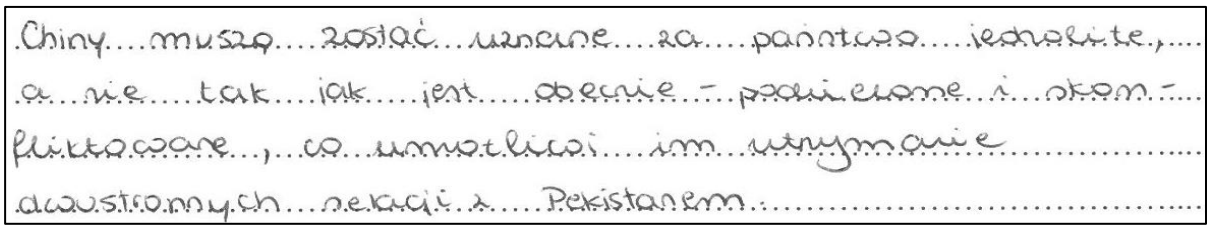
Chiny muszą zostać uznane za państwo jednolite, a nie tak jak jest obecnie – podzielone i skonfliktowane, co uniemożliwia im utrzymanie dwustronnych relacji z Pakistanem.

Przykład 10.

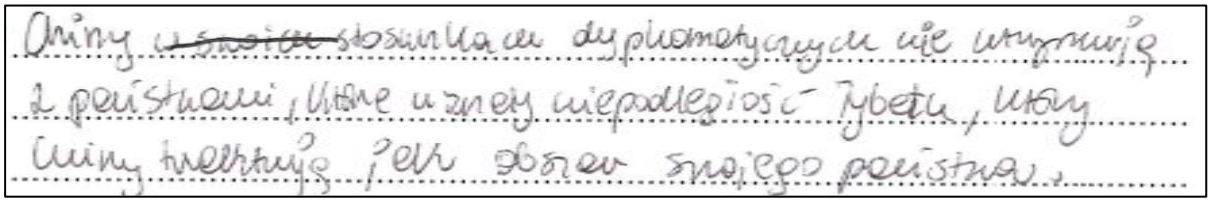
Chiny ~~w swoich~~ stosunkach dyplomatycznych nie utrzymują z państwami, które uznały niepodległość Tybetu, który Chiny traktują jak obszar swojego państwa.

Problem powyższy jest widoczny także w wypracowaniu. Podobnie jak w latach ubiegłych zadanie to okazało się dla zdających bardzo trudne, a jego rezultat był w tym roku najniższy spośród dotychczasowych matur i wyniósł 9%. Maturzyści mieli do wyboru trzy tematy, różniące się od siebie konstrukcją i odnoszące się do różnych wymagań podstawy programowej. Temat 2. i 3. były wyposażone w materiał źródłowy (odpowiednio: tekst popularnonaukowy oraz fragment wniosku). Większość maturzystów nie otrzymała punktów za wykonanie tego zadania, przy czym wynikało to albo z jego niepodjęcia, albo z niezrozumienia tematu (jak w przykładzie 11. – realizacji tematu 3., gdzie zdający poprawnie nie napisał nic o systemie ochrony praw człowieka obu organizacji europejskich), albo z niewystarczającej wiedzy i umiejętności do osiągnięcia I poziomu wartości merytorycznej (jak w przykładzie 12. – realizacji tematu 1., gdzie zdający skupił się na jednej formie wpływu społeczności lokalnej na decyzje jej dotyczące). Spośród realizacji wypracowań, za które zdający otrzymywali punkty, przeważały prace kwalifikowane na I poziom wartości merytorycznej (jak w przykładzie 13. – realizacji tematu 2., w której wszystkie aspekty zostały scharakteryzowane częściowo, a wynik został ustalony na 5 punktów ze względu na realizację dwóch kryteriów oceniania wypracowania na poziomie wyższym niż poziom wartości merytorycznej oraz kryterium poprawności merytorycznej zrealizowanego na poziomie niższym niż I).

Przykład 11.

Przez wiele lat większość ludzkości nie posiadało pełni praw obywatelskich oraz pojęcie praw człowieka w gruncie rzeczy nie istniało. Podczas oświecenia w głowach wielkich myślicieli takich jak Immanuel Kant czy Jean Jacques Rousseau kształtowały się myśli takie jak „niebo gwiaździste nad mną, prawo moralne we mnie", chociaż za początek praw obywatelskich uważa się „Wielką Kartę Swobód" wydaną w Anglii, prawdziwy początek praw człowieka nastąpił w Oświeceniu.

W dzisiejszych czasach instytucje takie jak Unia Europejska chronią nasze podstawowe prawa dzięki aktom takim jak „Powszechna Deklaracja Praw Człowieka". Instytucje takie jak Trybunał Sprawiedliwości, najwyższy urząd sądowniczy Unii Europejskiej chroni nasze prawa przed tyranem, chociaż skorzystać z jego pomocy można dopiero po wyczerpaniu wszystkich dróg sądowniczych w państwie, którego jesteśmy obywatelem. Istnieją również organizacje pozarządowe chroniące nasze prawa człowieka, które działają

we współpracy z Unią Europejską i Radą Europy – takie jak Amnesty International, które reaguje na sytuacje łamania praw człowieka na świecie, ale także w krajach UE co pokazuje sytuacja interwencji w Polsce w przypadku pobicia kobiet na jednym z marszów. ~~Każdy z nas może wystąpić~~ Komisja o Prawach Człowieka i to kolejny ~~dokument~~ akt UE stojący na straży praw człowieka dzięki niemu mamy pewność ich przestrzegania w krajach członkowskich. ~~Dzięki tym wszystkim~~ Według niej możemy prosić o pomoc Trybunał Sprawiedliwości w przypadku łamania naszych praw. Dzięki tym wszystkim instytucjom i aktom możemy czuć się bezpiecznie wiedząc, że nasze prawa są chronione

Przykład 12.

Choć najprościej byłoby założyć, że by gmina funkcjonowała sprawnie i z korzyścią dla jej mieszkańców wystarczy zagłosować na kogoś, kto pozornie będzie oczekiwania tych ludzi spełniał, jest to kwestia o wiele bardziej złożona. Mówi się przecież, że w grupie siła i jest to niezwykle trafne stwierdzenie również w przypadku działalności tak małej społeczności, ~~jaką jest gmina~~ Gmina są to ludzie ~~którzy~~ dzielący wspólne terytorium. Oczywiście jest więc zauważyć, że ludzie ci, jakby się od siebie nie różnili, mają wspólne potrzeby, uwagi i wymogi dotyczące zamieszkanego obszaru. Udział w wyborach i wybranie burmistrza ~~kogoś~~ oraz radnych nie powinien być więc ostateczną formą ich aktywności społecznej.

Choć to właśnie wybrani przez nas reprezentanci mają za zadanie ulepszać gminę, kto lepiej wpadnie na pomysł, jak tego dokonać, jak nie sam mieszkaniec. Jeśli mieszkańcy pewnego osiedla narzekają, że ich dzieci nie mają się gdzie bawić, ~~po~~ plac zabaw pod blokiem jest zaniedbany, niewyposażony lub po prostu go nie ma,

w grupę zamiast narzekać, powinno się zebrać ~~razem~~ i np. utworzyć petycję, ~~a~~ w celu ~~[illegible]~~ wybudowania takiego miejsca. Jeśli ktoś zauważył np., że duża część pieniędzy należących do gminy ~~trafi~~ jest przeznaczona na wybudowanie parkingu, który w oczach lokalnej społeczności nie jest dla nich tak istotny, jak np. remont miejscowego basenu, który pochłonąłby podobną kwotę, powinno się złożyć propozycję zmian w budżecie gminy.

Ludziom wydaje się, że nie są w stanie nic znaczącego zdziałać, tymczasem sytuacja jest zupełnie odwrotna. Poza tym mieszkańcy gminy mają prawo do tego, by otrzymać dofinansowanie na cele dobroczynne, kulturowe i społeczne, takie jak festyny, dożynki, zbiórki czy koncerty.

Gminna wspólnota samorządowa, choć z pozoru mała, jest, tak jak i pozostałe szczeble władzy w państwie, niezwykle istotna. Jest to w pewnym sensie praca u podstaw – jeśli jeden z najmniejszych stopni funkcjonuje sprawnie, ma on wpływ na pozostałe, wyższe. Gmina, czyli ludzie, swoim działaniem tworzy mimowolnie obraz społeczeństwa polskiego – czy

Polacy to ludzie o postawie biernej, czy czynnej? Czy wykorzystują oni dane im możliwości i potencjał, czy nie?

Działalność zbiorowa, choćby tak prosta jak podpisanie petycji na budowę placu zabaw, jest czynnikiem integrującym ludzi i mającym wpływ na ~~[illegible]~~ świadomość, czym jest dobro wspólne. Dzięki temu ~~ludzie~~ mieszkańcy gminy są zaangażowani w interes dotyczący zarówno ich samych, jak i ich sąsiadów. Powoduje to wówczas stosunki przypominające kształtem zamierzenia Unii Europejskiej – jednostki połączone wspólnymi sprawami są wobec siebie bardziej lojalne, co zmniejsza ryzyko konfliktu.

Tym samym gmina dokłada swoją cegiełkę do budowy i rozwoju całego narodu.

Przykład 13.

W Rzeczpospolitej Polskiej jedną z podstawowych zasad ustrojowych jest zasada trójpodziału władzy na władzę wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą. Władzę ustawodawczą w Polsce sprawuje ~~dwuizbowy~~ parlament składający się z Sejmu i Senatu. Parlament jest więc bikameralny, czyli dwuizbowy, jest to jednak bikameralność asymetryczna, co oznacza, że jedna izba (w tym wypadku Sejm) ma większe uprawnienia niż druga.

Zacznijmy od tego, że aby wziąć się od siebie trzeba wybrać (ordynację wyborczą). Wybory do Sejmu ~~przeprowadzane są~~ w są powszechne, tajne, równe, bezpośrednie i ~~większościowe. Oznacza to, że~~ proporcjonalne. Ostatni przymiotnik oznacza, że mandaty rozdzielane są proporcjonalnie do ilości otrzymanych głosów w danym okręgu (pod warunkiem przekroczenia progu wyborczego, który dla partii politycznych wynosi 5%, a dla koalicji - 8%). Wybory do Senatu natomiast posiadają, oprócz pierwszego przymiotnika, ostatni jednak różni się. Są one większościowe, to znaczy, że w 100 istniejących okręgach wygrywa zawsze ten kandydat, który w danym okręgu zyskał największe poparcie. Wybory do Sejmu charakteryzują się więc lepszym odzwierciedleniem preferencji wyborczych, w wyborach proporcjonalnych zaś może się zdarzyć, że ~~k~~ partia zyskała ogólnie większe poparcie, ale zwyciężyła w mniejszej ilości okręgów. Bikameralność widać więc w większym ~~przyjrzeniu~~ przyjrzeniu się do tego, jak

skład sejmu odzwierciedla preferencje wyborców. W takim świetle Senat wydaje się mniej ważny, a jego skład wybierany z mniejszą stanowczością.

~~Ta~~ Nierówność zauważymy też w samej liczebności obu izb. Posłów jest bowiem aż 460, zaś senatorów zaledwie 100. W sejmie zasiada więcej osób, większe przedstawicielstwo większej ilości grup, co od razu czyni tę izbę bardziej znaczącą, ważniejszą dla obywateli.

Największą różnicę między Sejmem a Senatem zauważymy jednak w ich uprawnieniach. Sejm ma ich dużo więcej i wydaje się dużo bardziej znaczące. ~~Wobec rządu~~ Przy wyborze ~~r~~ Rady Ministrów, sejm musi zatwierdzić wybranego przez prezydenta Prezesa Rady Ministrów i jego gabinet zwykłą większością głosów przy kworum 1/2 ustawowej liczby posłów, tzn. udzielić mu votum zaufania. Może również w każdym momencie wnieść rządowi konstruktywnego votum nieufności – odwołać ~~rząd~~ ~~Radę Ministrów, powołać~~ Prezesa Rady Ministrów, podając jednocześnie imię i nazwisko jego następcy. Sejmowi przysługują także interpelacje poselskie, czyli pisemne pytania do urzędników administracji rządowej (np. poszczególnych ministrów), na które oni mają obowiązek odpowiedzieć. W ten sposób sejm spełnia swoją funkcję kontrolną. Sejm ~~na mocy wobec~~ poprzez 1/5 ustawowej liczby posłów, może ~~postawi~~ złożyć wniosek o postawienie prezydenta w stan oskarżenia przed Trybunałem

stanu. A powołuje również np. Rzecznika Praw Obywatelskich oraz prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Najwyższa Izba Kontroli jest organem podległym sejmowi, jego zlecenie są dla niej wiążące (inaczej niż np. w przypadku prezydenta). Sejm ma ~~również~~ też inicjatywę ustawodawczą, ale nie ~~tylko~~ jako cała izba a 15 posłów. ~~lub komisja sejmowa.~~ Ustawy są ~~tamte~~ omawiane i tworzone w sejmie, tutaj odbywają się trzy czytania oraz głosowanie. Aby ustawa przeszła ~~sejm~~ w sejmie musi się za nią opowiedzieć zwykła większość ~~a~~ przy kworum 1/2 ustawowej liczby posłów. Także w wypadkach stanów nadzwyczajnych w kraju (np. stanie wojny) to sejm musi zatwierdzić decyzję o wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego (decyzja ~~jest podejmo~~ pochodzi od prezydenta na wniosek Prezesa Rady Ministrów). Decyzja może być podjęta bez głosowania w sejmie tylko gdy tam nie może się zebrać. Mimo to musi zostać zaopatrzona na najbliższym posiedzeniu tej izby.

Senat wobec tej puli uprawnień wygląda na izbę dużo słabszą. ~~Sejt~~ ~~Senat~~ Wybrane Rady Ministrów nie ma żadnego udziału. ~~To nie~~ Realnie to nie przed nim, a przed Sejmem, Rada Ministrów ponosi odpowiedzialność polityczną. Senat inicjatywę ustawodawczą posiada tylko jako cała izba, a nie określona liczba jej członków. Przy uchwaleniu ustaw, Senat ma prawo do wprowadzania ~~ato~~ poprawek. W takim wypadku odsyła projekt ustawy do Sejmu, aby może poprawki ~~odrzu~~ odrzucić bezwzględną większością

stosów. W takim wypadku ustawa musi ~~po~~ trafić do prezydenta. Senat nie ma też prawa do wprowadzania poprawek ~~do~~ do ustawy budżetowej, uchwalonej przez niższą izbę parlamentu. Musi ją przyjąć. ~~Izb~~ Ani Izba wyższa nie posiada też samodzielnego organu sobie podległego, jeżeli ktoś powołuje to tylko ~~jeśli~~ część całego organu. ~~(np. Archiwa Instytutu Pamięci Narodowej)~~. W przypadku wielu ~~powoły~~ mianowań na poszczególne ~~pozycje~~ urzędy państwowe, Senat jedynie wyraża zgodę, nie ma jednak wpływu na wybór ~~osoby~~ konkretnej osoby na stanowisko.

W tekście „O bikameralizmie w Rzeczpospolitej Polskiej" mowa jest, że uprawnienia Senatu są dużo mniejsze (co doskonale widać). Są ~~stoi~~ „specyficzne i swoiste", a im analiza pokazuje, jak piszą, że konstytucja nie ~~a~~ ~~ma~~ daje możliwości funkcjonowania dwóch izb równocześnie. ~~Jeśli Sej~~ Uprawnienia Sejmu są dużo szersze, a także dużo bardziej znaczące i wpływające na rzeczywiste funkcjonowanie Rzeczpospolitej Polskiej (np. ~~większości~~ większości w ~~Kworum~~ Konwencji ustaw przez wotum zaufania i wotum nieufności). Senat zaś może jedynie zatwierdzać, ~~a siłę tym ty~~ a czasem nawet ~~co~~ nie biorą udziału w realnym ustanawianiu prawa (np. ~~bra~~ ~~prawa~~ brak możliwości wprowadzania poprawek do ustawy budżetowej). Może dlatego ~~Senat jest potocznie nazywany „izbą zadumy"~~ jest potocznie nazywany „izbą zadumy".

Widać więc, że bikameralizm asymetryczny jest cechą ustroju Rzeczpospolitej Polskiej. Sejm jest bardziej uprawniony pod praktycznie każdym względem, a także do jego wyborów przykładane jest większe waga. Posłowie mają wpływ na nazywisty kształt każdego urzędu i senatorowie - niemożliwie. Jaki system sprawia, że wiele osób zastanawia się nad sensem istnienia Senatu, co więcej wiąże się z kosztem przeprowadzenia wyborów, a także wykonywania mandatu przez senatorów. Pomimo bikameralizm niewady bikameralizm istnieje i nie wygląda, aby miało się to w najbliższym czasie zmienić.

2. Problem „pod lupą" – zadania wymagające konfrontacji wiedzy własnej z materiałem źródłowym

Arkusz maturalny z wiedzy o społeczeństwie jest skonstruowany tak, by większość zadań sprawdzała umiejętności złożone zdających. Do zadań tego typu należą także te, w których maturzysta w celu rozwiązania zadania musi zestawić informacje z materiału źródłowego z wiedzą własną i dokonać porównania lub uzasadnienia.

Do zadań, w których należało wykorzystać informacje z tekstu publicystycznego lub popularnonaukowego a kwestia wiedzy własnej ograniczała się do konieczności rozumienia specjalistycznych pojęć użytych w poleceniu, należy zaliczyć zadania: 2.3. i 10.2. Tego typu zadania sprawiły zdającym relatywnie mało problemów a ich poziom wykonania był znacznie wyższy niż średnia dla arkusza. Błędy w wykonaniu pierwszego z zadań były związane z brakiem rozumienia użytego w poleceniu pojęcia ruchliwości pionowej oraz z wybiórczego rozumienia tekstu. Obrazują to przykłady 1. i 2.

Przykład 1.

W tekście 2 pokazane jest jak wyższe nucje były uprzedone do nurt niższych społeczeństw. Tem problem wykluwnia często był wykluwn szkołach, uniwersytetach

Przykład 2.

Awans na obszarze podanym w tekście 1 ograniczony był przez pochodzenie, gdyż „twierdzenie „Jakut zawsze powinien podporządkować się Rosjaninowi" oznacza, że to Rosjanin, a nie Jakut miał większe szanse na awans, a Jakut nigdy nie mógłby osiągnąć szczytu „drabiny" w przypadku swojej kariery

W przypadku drugiego z zadań tekst był mniejszą barierą, a błędy zdających wynikały z nierozumienia pojęcia klasycznego państwa dobrobytu, co jest widoczne w rozwiązaniach ukazanych jako przykład 3. i 4.

Przykład 3.

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie – Tak, ponieważ między innymi pkt. 4 mówi o tym, że każdy pracujący otrzymuje dofinansowaną opiekę zdrowotną od swojego pracodawcy lub z grupowego ubezpieczenia zdrowotnego. Poza tym każdy człowiek ma wybór czy chce korzystać z ubezpieczeń zdrowotnych czy nie, a państwo i tak musi nam je zapewnić, jeśli je wybierzemy.

Przykład 4.

Rozstrzygnięcie – Nie

Uzasadnienie – W przypadku USA mówi się o dużej roli sektora prywatnego w państwie zajętym gdzie rolę pełni w tym przypadku sektor prywatny

Więcej problemów zdający mieli z zadaniami, w których należało zestawić nieobowiązujące polskie przepisy prawne z pojęciami politologicznymi (14.1.) bądź obecnymi rozwiązaniami ustrojowymi w danym zakresie (18.2.). Zadanie 14.1., którego poziom wykonania wyniósł 25%, wymagało od maturzystów niepowierzchownej znajomości idei klasycznego trójpodziału władzy oraz odwołania się w uzasadnieniu do odpowiednich przepisów prawnych (spośród przytoczonych). Większość błędnych rozwiązań tego zadania wynikała z braku wiedzy na temat idei podziału władzy (przykład 5. i 6.) lub jej wybiórczości (przykład 7., w którym zdający utożsamił trójpodział władzy z szczegółowymi rozwiązaniami ustrojowymi funkcjonującymi we współczesnej Polsce), a niekiedy także – z wybiórczego odczytania fragmentów aktu prawnego (przykład 8.).

Przykład 5.

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie –

- W Art. 3.1 jest powiedziane, że organami państwa są między innymi Sejm, Senat i Sądy (władza wykonawcza, ustawodawcza i sądownicza)
- W Art. 30.3 czytamy, że można oddać Prezesa Rady Ministrów lub Ministra pod sąd Trybunału Stanu (władze są od siebie niezależne, jednak kontrolują się wzajemnie)

Przykład 6.

Rozstrzygnięcie – TAK.

Uzasadnienie –

- Prezes Rady Ministrów i Ministrowie mogą być odwołani przez Prezydenta Rzeczypospolitej w każdym czasie, ponieważ są przed nim odpowiedzialni politycznie
- Uchwała 3/5 Połączonych oddająca Prezesa Rady Ministrów lub Ministra pod sąd Trybunału Stanu, zapada z większością 3/5 głosów.

Przykład 7.

Rozstrzygnięcie – Nie.

Uzasadnienie –

- ponieważ zgodnie z Art. 28. Prezydent może w każdym czasie odwołać Prezesa i Radę Ministrów, dla tej podstawy władzy charakterystyczne jest to iż prezydent nie może tego zrobić, sejm może uchwalić Radzie Ministrów wotum nieufności.
- W Art. 30.3 widnieje zapis, iż Uchwała 3/5 Połączonych, oddająca Prezesa Rady Ministrów lub ministra pod Trybunał Stanu (3/5 głosów) dla kosztownego podziału to Prezydent lub MS powoła tajne, 3/5 głosów w sejmie każdego decyzja.

Przykład 8.

Rozstrzygnięcie – Nie

Uzasadnienie –

- Nie jest sprecyzowane czy Sądy są niezależne
- Nie jest określone czy Rozdzielona jest władza ustawodawcza od wykonawczej

Z kolei w zadaniu 18.2. (poziom wykonania 29%) część rozwiązań z niepoprawnym uzasadnieniem wynikała z nieznajomości obecnej procedury powoływania Rzecznika Praw Obywatelskich, co obrazują rozwiązania z przykładów 9. i 10.

Przykład 9.

Numer – 2.....

Uzasadnienie – Rzecznika powołuje Sejm na wniosek Prezydium Sejmu, lub na [redacted] Prezydent RP.

Przykład 10.

Numer – 2.....

Uzasadnienie – Rzecznika powołuje na stanowisko Sejm na wniosek Prezydenta RP z pośród przedstawionych mu kandydatur.

Więcej problemów sprawiły zdającym zadania wymagające umiejętności odczytania zróżnicowanych materiałów źródłowych i rozbudowanej wiedzy faktograficznej. Jednym z takich zadań było zadanie 15.1., w którym zdający – na podstawie mapy z przestrzennym zróżnicowaniem wyników wyborów oraz danych o frekwencji i latach wyborów – miał uzasadnić, że zaprezentowany materiał dotyczy wyborów do Sejmu RP. Poziom wykonania tego zadani wyniósł 20%, a najczęstsze poprawne elementy odpowiedzi były związane z prawidłowym stwierdzeniem dotyczącym niższej niż w wyborach parlamentarnych frekwencji wyborczej (co nie wystarczało na zdobycie punktu, jak w przykładzie 11. i 12.). Główne błędy wynikały z braku wiedzy na temat wyborów parlamentarnych w Polsce a również i z nieumiejętności odczytania ze zrozumieniem materiału źródłowego – obrazują to przykłady 13. i 14.

Przykład 11.

- Najniższa frekwencja 24,53%, oraz 23,83%. świadczy o tym, że nie są to wybory do Sejmu RP, do tych wyborów [illegible] wybory
- wyszczególnione miasto Warszawa na dwóch mapach świadczy o tym, że to nie wybory do Sejmu RP
- .....

Przykład 12.

- Na mapie przedstawione są jednomandatowe okręgi wyborcze, więc są to wybory do Senatu RP
- Jest bardzo niska frekwencja wyborcza
- Można zauważyć, że na wschodzie kraju zdecydowaną większość miały partie prawicowe, na zachodzie i w centrum – lewicowe.

Przykład 13.

• Wybory do Sejmu RP są wielomandatowe więc
~~[illegible]~~ w większości okręgów powinna być zwycięstwo
komitetu wyborczego w przedziale przynajmniej ~~[illegible]~~ 50%.
•
• Wybory do Sejmu RP ~~są~~ są [illegible] bezwzględną
większością głosów, więc komitet wyborczy powinien mieć wszędzie
• przynajmniej 50% głosów
• ~~[illegible]~~ Wybory do Sejmu odbywają się wszystkie
dwie wybory, gdyż są [illegible]

Przykład 14.

• ponieważ w wyborach nie uczestniczyła cała Polska
• dlatego, że było ~~tylko~~ mniej niż 60% frekwencji
• dlatego, że w drugich wyborach nie uzyskał nikt powyżej 50%

Podobne problemy zdającym sprawiło rozwiązanie zadania 28. dotyczącego instytucji Unii Europejskiej, w którym – na podstawie charakterystycznego opisu Rady oraz fotografii obrad Parlamentu – mieli oni uzasadnić, że materiały dotyczą innych instytucji. Poprawnie zadanie to rozwiązało 18% zdających, a niepowodzenia wynikały z niedostatków w wiedzy na temat instytucji unijnych (przykłady 15. i 16.), w tym z braku jakiejkolwiek orientacji w problematyce unijnej (przykłady 17. i 18.).

Przykład 15.

Rozstrzygnięcie – TAK
Uzasadnienie – ~~Obr~~ Zarówno fotografia, jak i tekst traktują o Parlamencie Europejskim. Na zdjęciu widzimy salę Parlamentu. Każdemu z państw członkowskich UE przysługuje pewna ilość mandatów. Wybrani do PE mają prawo głosu ~~w~~ i podejmowania zobowiązań w imieniu państwa. Na sesjach obecni są często tłumacze. ~~[illegible]~~

Przykład 16.

Rozstrzygnięcie – ~~Tak~~ Nie
Uzasadnienie – jest to posiedzenie Rady Europejskiej, gdzie jest na posiedzeniu jeden przedstawiciel ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ każdego kraju członkowskiego UE, a na fotografii jest znacznie więcej ludzi niż krajów będących w UE.

Przykład 17.

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie – Tak ponieważ obrady Okrągłego Stołu odbywają się na obradach, i są a opisane są na nim polegają w tekście źródłowym

Przykład 18.

Rozstrzygnięcie – NIE

Uzasadnienie – Pierwszy materiał źródłowy dotyczy obrad zgromadzenia ogólnego, a opis zawarty w źródle 2. nie jest opisem zgromadzenia ogólnego, a i Komisji wyjątkowo zwanych.

3. Wnioski i rekomendacje

Wiedza o społeczeństwie to przedmiot interdyscyplinarny, a różnorodność treści (socjologia, politologia, prawo, stosunki międzynarodowe, ekonomia) powoduje, że staje się on szczególnie trudny do opanowania. Treść rozwiązań zadań wskazuje, że znaczna część maturzystów opanowała jedynie wiedzę z wybranych dziedzin. Analiza prac tak poprzednich, jak i tegorocznych maturzystów wykazała także duże zróżnicowanie poziomu wiedzy i umiejętności sprawdzanych na egzaminie.

Najsłabiej na tegorocznym egzaminie wypadły zadania, w których maturzyści powinni wykazać się znajomością właściwej terminologii. Dotyczyło to pojęć z zakresu różnych dziedzin: polityki, prawa, stosunków międzynarodowych. W przygotowaniu do egzaminu należy zwrócić uwagę na rozwijanie i poszerzanie bazy pojęciowej oraz posługiwanie się odpowiednimi terminami w różnych sytuacjach. Bez tej podstawy bowiem niemożliwe jest prawidłowe odczytanie treści tekstów źródłowych i zrozumienie sensu innych materiałów. Dlatego pierwszym krokiem przygotowującym do egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie powinno być usystematyzowanie i utrwalenie wiedzy przedmiotowej.

Najtrudniejszym zadaniem na egzaminie było wypracowanie. Wielu maturzystów miało trudności ze zrozumieniem tematu oraz jego właściwą realizacją. Niestety, znaczący i wyższy niż w latach ubiegłych był odsetek wypracowań, za które nie przyznano punktów, przy czym wzrósł także odsetek prac z wypracowaniami niepodjętymi. Z kolei w tych podjętych często niewłaściwie rozumiano polecenie lub braki w wiedzy pojęciowej uniemożliwiały poprawne rozwiązanie tego zadania. Często także pomijano w treści pracy istotne elementy, zamieszczano obszerne fragmenty niezwiązane z tematem lub ferowano oceny bez odpowiedniego ich uzasadnienia materiałem faktograficznym. Niezbędnym elementem przygotowania do egzaminu jest zatem konieczność ćwiczenia tworzenia dłuższej wypowiedzi pisemnej.

Egzamin z wiedzy o społeczeństwie sprawdza umiejętność wykorzystania różnych źródeł wiedzy. Bardzo trudne okazały się zadania wymagające połączenia wiedzy z informacjami zawartymi w tekstach źródłowych i materiałach statystycznych lub z badań opinii publicznej. Egzamin wykazał, że trudność sprawia maturzystom odczytanie informacji zamieszczonych na mapie. Przygotowanie do egzaminu powinno uwzględniać także doskonalenie powyższych umiejętności.

Rezultaty egzaminu kolejny raz przeczą opinii, że można uzyskać wysoki wynik z wiedzy o społeczeństwie, posiadając jedynie orientację w bieżących wydarzeniach społeczno-politycznych – bez należytej wiedzy z różnych poziomów nauczania przedmiotu, także charakterystycznej dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym.